

Assen, 17 juni 2009

Kwaliteit VWO-eindexamen scheikunde beneden de maat

Het is een zorgwekkende tijd. Obesitas neemt epidemische vormen aan, kanker en hart- en vaatziekten zijn primaire doodsoorzaken onder de Nederlandse bevolking en allergieën worden een steeds groter gezondheidsprobleem. Jeugdzorg en onderwijs staan op allerlei manieren onder druk. De negatieve consequenties van de privatisering van overheidstaken zijn bij herhaling in het nieuws. Het belang van mondiaal maatschappelijk bewust en verantwoord zakendoen krijgt steeds meer aandacht. Het is met het oog op al deze urgente zaken verbijsterend dat de overheid er niet voor terugdeinst om VWO-leerlingen voor het vak scheikunde (dinsdag 26 mei, 13.30 – 16.30 uur) een centraal schriftelijk eindexamen voor te schotelen waarin op ostentatieve wijze reclame wordt gemaakt (met onder andere het bij herhaling noemen van geregistreerde handelsmerken) voor kunstvoeding van een fabrikant die wereldwijd op grote schaal internationale gedragscodes en wetgeving overtreedt. Agressieve promotie van kunstvoeding, met als gevolg dat baby's geen borstvoeding krijgen, leidt jaarlijks tot het overlijden van meer dan een miljoen kinderen. Er zitten dus diverse kwalijke aspecten aan deze zaak. Ik zal deze bespreken vanuit de hierboven aangestipte invalshoeken, te beginnen bij gezondheidsaspecten.

De evidentie voor de fysiologische kwaliteiten van moedermelk (de enige soortspecifieke melk voor mensenbaby's) is overweldigend. Onderzoek wijst keer op keer uit dat aan het niet krijgen van borstvoeding gezondheidsrisico's kleven voor zowel moeder als kind. De kansen op allerlei aandoeningen nemen toe, wanneer moeder en kind niet geruime tijd borstvoeding geven en krijgen.

De Verenigde Naties geven in de 'Convention on the Rights of the Child' aan dat kinderen recht hebben op de 'enjoyment of the highest attainable standard of health'. Waar het voeding betreft, is de kwestie helder: borstvoeding, vanaf het eerste moment dat een baby voeding nodig heeft. Voor à terme kinderen is dat binnen een uur na de geboorte. Voor premature kinderen is er soms eerst sprake van intraveneuze toediening van voeding (parenteraal), maar zodra ze voeding via de darmen (enteraal) kunnen verdragen, is moedermelk de eerste keus. Wanneer er mogelijk sprake is van tekorten van bepaalde bestanddelen, kan de door de moeder gekolfde melk worden aangevuld met fortifiers op basis van humane melk. Deze technologieën zijn al geruime tijd operationeel en de producten zijn beschikbaar, zodat een kind juist in deze extreem kwetsbare fase soortspecifieke melk krijgt en geen lichaamsvreemde nutriënten hoeft te verteren in het onvolgroeide darmstelsel. De darm is het grootste onderdeel van het immuunsysteem en het is dus van het allergrootste belang dat de baby niet onnodig wordt blootgesteld aan stoffen die lichaamsvreemde moleculen bevatten. Het kleine lichaamje kan deze niet goed omzetten in bouwstoffen, terwijl er wel negatieve effecten zijn en op termijn kunnen ontstaan. Ook de biologische beschikbaarheid van vitamines, mineralen, spoorelementen, suikers, vetten en eiwitten (om de belangrijkste te noemen) is in kunstvoeding royaal beneden de norm die door moedermelk wordt bepaald. We spreken dan nog niet over de kwalijke gevolgen van het ontbreken van antistoffen, groeifactoren, levende cellen en de vele andere elementen in moedermelk, die op ingewikkelde wijze samenwerken en elkaar versterken voor een optimale spijsvertering en dus groei en ontwikkeling, en niet over de psychische hechtingsaspecten.

Het overmatige gebruik van kunstvoeding jaagt de samenleving op kosten door een onnodig hoog beslag op de gezondheidszorg, zowel op de korte als op de lange termijn, zowel voor acute als voor chronische problemen en zowel via de moeder als via het kind. Dat geld kan op allerlei manieren beter worden besteed in een sector die op vele fronten moet bekibbelen op goede zorg.

Kunstvoeding zal nooit in staat zijn te bieden wat moedermelk biedt, omdat levende cellen nu eenmaal niet in een massaproduct kunnen worden gestopt. Bovendien is de immunologische bescherming via borstvoeding een 'à la carte-menu' voor de zuigeling, terwijl kunstvoeding altijd een standaard product zal zijn. Vrijwel alle gezondheidsproblemen waarmee een baby te maken kan krijgen, ook en vooral een premature baby, zijn voor hun oplossing gebaat bij een (langdurige) continuering van de borstvoeding.

Juist in premature baby's is het risico van de vaak fatale aandoening necrotiserende enterocolitis (NEC, afsterven van darmweefsel) zes tot tien keer zo groot wanneer een kindje geen moedermelk krijgt. Ook andere levensbedreigende infecties liggen op de loer, wanneer de moedermelk ontbreekt.

© Dr. Ben Hartmann

Een premature baby met NEC (links) en darmweefsel dat deels gezond, deels sterk ontstoken en deels afstervend is

Het is een taak van de overheid om de omstandigheden voor het geven van borstvoeding te optimaliseren, evenals de voorlichting erover in diverse doelgroepen. Het is ook haar taak om regulerend op te treden tegen suggestieve beeldvorming op dit terrein, aangezien die de gezondheid bedreigt.

De middelbare scholieren van vandaag zijn de ouders van de komende jaren. Het is daarom essentieel dat zij al op deze leeftijd horen wat de enige volledige zuigelingenvoeding is: moedermelk. Onderzoek wijst uit dat de keuze voor de wijze waarop baby's worden gevoed, vaak al op jonge leeftijd door de toekomstige ouders wordt gemaakt. Informatievoorziening over het belang van de juiste voeding voor een baby is, met het oog op de volksgezondheid, dan ook een fundamentele overheids-taak. Daarin past geen reclame voor kunstvoeding in een eindexamen voor VWO-scholieren.

De VWO-examenkandidaten voor het vak scheikunde van vandaag zijn bovendien de wetenschappers en werkers in de gezondheidszorg van morgen. Ook daarom is het van belang dat zij correcte en volledige informatie krijgen aangereikt. Daarbij hoort zonder meer het benadrukken van het grote belang van het geven en krijgen van borstvoeding, juist ook in probleemsituaties.

De internationale WHO-code van de Wereldgezondheidsorganisatie verbiedt sinds 1981 alle reclame voor vervangingsmiddelen van moedermelk. Bijna alle landen ter wereld ondertekenden de WHO-code, maar nog lang niet alle landen hebben de WHO-code en de later ondertekende resoluties breed opgenomen in hun eigen wetgeving. Borstvoeding moet vanwege de gezondheidsbelangen die ermee zijn gemoeid, goed worden beschermd. Het doel is dat fabrikanten zich overal en altijd houden aan de WHO-code en de aanvullende resoluties. De WHO-code moet daarvoor wereldwijd worden opgenomen in nationale en internationale regelgeving en in beleid. De Nederlandse overheid heeft ervoor gekozen om slechts een deel van deze code op te nemen in de Warenwet. De Voedsel en Waren Autoriteit moet toezien op de naleving ervan, maar ook andere overheidsinstellingen erkennen het belang van borstvoeding. Op uiteenlopende manieren wordt daaraan vorm gegeven in beleidsmatige standpunten en plannen. Het belang van borstvoeding blijkt ook uit het feit dat op donderdag 18 juni 2009 in Den Haag het Charter Borstvoeding is gelanceerd.

De CEVO (Centrale Examencommissie Vaststelling Opgaven vwo, havo, vmbo) heeft zich niet gehouden aan de WHO-code voor de marketing van vervangingsmiddelen voor moedermelk en de bij de code horende aanvullingen. De WHO-code, maar ook de Europese wetgeving schrijft namelijk voor dat fabrikanten zich alleen in gespecialiseerde publicaties op deze wijze mogen uiten en zich niet mogen richten op het grote publiek. Ook wanneer aan professionals informatie wordt verstrekt, moet de superioriteit van borstvoeding en moedermelk overigens zonneklaar zijn. Er zitten echter diverse mazen in de Nederlandse wetgeving, waardoor dieetvoeding onder andere regels valt dan die welke gelden voor 'volledige zuigelingenvoeding'. Dit examen is daarom een schoolvoorbeeld van ontoereikende wetgeving.

Het is dan ook uiterst zorgwekkend dat er binnen de CEVO blijkbaar niemand is geweest die heeft besloten dat deze vraag niet geschikt is voor een eindexamen. Ook is er naar nu blijkt niemand die op welk niveau dan ook de opname van deze vraag heeft voorkomen. De vraag dringt zich op hoe deze vraag überhaupt tot de burelen van de CEVO heeft kunnen doordringen. Biedt de fabrikant zelf de informatie aan? Wordt er door overheidsmedewerkers contact gezocht met de industrie? Hoeveel geld is hiermee gemoeid? De CEVO beroept zich op het aansluiten bij de belevingswereld van de scholieren. Dat lijkt in dezen wel erg ver gezocht. Wat voor een premature baby de primaire voeding behoort te zijn, is zeker niet een onderwerp waarmee achttienjarigen zich bezighouden. Het antwoord van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, mevrouw Bijsterveldt-Vliegthart, en de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, de heer Klink, op de door de SP gestelde Kamervragen als zou het hier een realistische context voor de leerlingen betreffen, is dan ook ronduit armoedig. Ook de gedachte dat kandidaten op VWO-niveau de informatie als mogelijk gekleurd kunnen duiden, is niet reëel. De meeste volwassenen zijn, op grond van een schrijnend gebrek aan kennis over borstvoeding, niet eens in staat de informatie op waarde te schatten. Het punt is immers dat het verstrekken van onvolledige informatie een bepaalde indruk wekt. Door de onvolledigheid ontstaat een pertinent onjuist beeld. Dat is hoe reclame en marketing bedoeld zijn te functioneren. Dat de fabrikant geen geld heeft betaald of ontvangen, betekent dat er gratis reclame kon worden gemaakt. Het zou interessant zijn te weten of de fabrikant ook zonder vermelding van de merknamen en de bedrijfsnaam akkoord zou zijn gegaan met gebruik van de tekst. Overigens zouden in dat geval alle andere genoemde bezwaren nog steeds overeind blijven.

Deze vraag in het examen is in eenvoudige bewoordingen domweg slukreclame. Is er echt niemand die dat moreel verwerpelijk vindt en ervoor zorgt dat de industrie niet via afstuderende middelbare scholieren haar producten alvast aan de man probeert te brengen...?

Wordt de kunstvoedingfabrikant eenvoudig in de gelegenheid gesteld om de WHO-code met voeten te treden? Leerlingen die beter weten, meldden deze kwestie bij hun ouders en er blijkt door een leerlinge zelfs te zijn overwogen om de vraag te boycotten. Moet het zover komen met de commercie? Het gaat niet over de keuze tussen de ene of de andere frisdrank. Het gaat hier om de vraag wat voor premature kinderen de beste manier is om gezond op te groeien. Zijdelings komt bovendien de kwestie aan de orde wat in het algemeen de norm voor babyvoeding is. Daarmee is de reclame voor kunstvoeding een ethische kwestie en één die zeker niet over de hoofden van de aankomende generatie ouders moet worden beslecht. Er is meer dan genoeg evidence voor een feitelijke onderbouwing van de stelling dat kunstvoeding ten opzichte van moedermelk een inferieur product is.

Zolang er nog een zo groot kennistekort is op het gebied van optimale voeding voor zuigelingen en de risico's die ermee gepaard gaan als die voeding niet wordt gegeven, kan een examen beter over moedermelk gaan dan over kunstvoeding. Afgezet tegen de norm in babyvoeding (moedermelk) is ieder ander product van onvoldoende kwaliteit voor een normale groei en ontwikkeling. De synergetische werking van alle al ontdekte en nog niet ontdekte functies van de bestanddelen in moedermelk is onovertroffen. Bovendien is niet alleen het product, maar ook het proces van grote invloed. Een kind dat niet aan de borst is, ondervindt immunologische en anatomische nadelen. Juist prematuren hebben die bescherming tegen achterstanden hard nodig, omdat ze minder lang in de baarmoeder van optimale groeiomstandigheden hebben kunnen profiteren. Bovendien nemen gedrags- en relatieproblematiek de laatste jaren sterk toe. Metabolisme, hormoonhuishouding en stressregulatie spelen bij het voorkomen van gedragsstoornissen en het ontwikkelen van stabiele relaties en zelfvertrouwen een belangrijke rol; het niet krijgen van moedermelk aan de borst is daarom ook op dat punt een risicofactor van gewicht. Als moedermelk zich voor een scheikunde-examen niet leent naar de mening van de CEVO, dan zijn er meer dan genoeg andere producten die voor behandeling in aanmerking komen. Het bieden van een reclamepodium aan een fabrikant van een product dat zo gemakkelijk met allerlei gezondheidsrisico's kan worden verbonden, is onethisch en dus verwerpelijk. Het is te hopen dat de overheid zich dit realiseert, dat zij inziet dat zij nalatig is geweest met deze schending van de WHO-code en dat zij actie onderneemt om een dergelijke fout in de toekomst te voorkomen. Borstvoeding speelt een te belangrijke rol in de volksgezondheid om er zo lichtzinnig mee om te springen.

Marianne Vanderveen-Kolkema, lactatiekundige IBCLC
Borstvoedingscentrum Panta Rhei
Iepenlaan 10
9401 LT ASSEN
Tel. 0592 – 40 53 47
Mobiel 06 – 3049 0022
info@borstvoedingscentrumpantarhei.nl
www.borstvoedingscentrumpantarhei.nl